

Erityisasiantuntija Suvi Pato-Oja

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

HE 35/2021 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle Schengenin tietojärjestelmän käyttöä koskevia asetuksia täydentäväksi lainsäädännöksi

SIS-järjestelmän oikeusperustan muodostavat jatkossa poliisiyhteistyötä koskeva asetus (EU) 2018/1862 (*SIS-poliisiyhteistyöasetus*) ja rajatarkastuksia koskeva asetus (EU) 2018/1861 (*SIS-raja-tarkastusasetus*), joita täydentää kolmansien maiden kansalaisten palauttamista koskeva asetus (EU) 2018/1860 (*SIS-palauttamisasetus*). Valokuvat, sormenjälkitiedot sekä muut SIS-asetuksissa määriteltäviin tietoluokkiin kuuluvat tiedot on tallennettava kuulutuksiin, jos ne ovat saatavilla.

Esityksessä on katsottu, että tietojen voidaan katsoa olevan saatavilla, kun kansallinen lainsäädäntö mahdollistaa niiden luovuttamisen SIS-järjestelmään. Järjestelmää käyttävien valtioiden kansallinen lainsäädäntö vaikuttaa siten esityksen mukaan siihen, millä edellytyksillä kukin valtio voi luovuttaa henkilötietoja SIS-järjestelmään. Sisäministeriö on käynyt biometristen tietojen saatavuudesta sähköpostikeskustelua komission virkamiehen kanssa syyskuussa 2021. Keskustelussa ilmeni, että SIS-asetuksissa tarkoitettua tietojen saatavuutta voi myös komission näkemyksen mukaan haitata joko lainsäädännöllinen este (käyttötarkoitussidonnaisuus) tai tekninen este (ei pääsyä automaattisesti sormenjälkien tunnistusjärjestelmään eli AFIS-järjestelmään).

Hallituksen esitystä valmisteltaessa SIS-asetusten toimeenpano ja kansallisen lainsäädännön arviointi on ollut useissa järjestelmää käyttävissä valtioissa vielä kesken. Tämän lausunnon laatimiseksi sisäministeriö lähetti 27.9.2021 muille SIS-järjestelmää käyttäville EU-jäsenvaltioille biometristen tietojen käyttöä koskevan kyselyn, jossa pyydettiin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- onko muilla valtioilla olemassa menettelyt biometristen tietojen liittämiseksi SIS-kuulutuksiin,
- käytetäänkö SIS-kuulutuksissa kansallisiin tietokantoihin tallennettuja biometrisia tietoja ja
- onko muiden valtioiden kansallisessa lainsäädännössä sellaisia käyttötarkoitussidonnaisuuteen liittyviä rajoituksia, jotka estävät esimerkiksi maahanmuuttoon liittyvien biometristen tietojen käyttämisen kuulutuksissa.

Sisäministeriö sai pyydetyssä määräajassa vastauksen seuraavilta jäsenvaltioilta: Espanja, Italia, Kroatia, Puola, Romania, Ruotsi, Saksa, Slovenia, Tšekki, Unkari.

Lausunnon laatimisessa on lisäksi käytetty sisäministeriön vuonna 2020 erälle SIS-järjestelmää käyttäville valtioille lähettämään kyselyyn saatuja vastauksia (Ranska, Tanska ja Viro). Kysely keskittyi erityisesti SIS-palauttamisasetuksessa ja SIS-rajatarkastusasetuksessa tarkoitettuihin kuulutuksiin sekä SIS-poliisiyhteistyöasetuksessa tarkoitettuihin haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä koskeviin ennaltaehkäiseviin kuulutuksiin.

Kansallisten biometrinen tietokantojen käyttö SIS-kuulutuksissa

Espanja

Espanjassa SIS-kuulutuksiin on mahdollista käyttää CODIS-tietokannasta löytyviä DNA-tietoja. Sen sijaan kuulutuksiin ei voida liittää valokuvia tai sormenjälkitietoja muista tietokannoista, esimerkiksi passien, henkilökorttien tai ulkomaalaisten henkilötodistusten tietoja sisältävistä tietokannoista. Espanja nostaa myös esiin, että kadonneista tai haavoittuvassa asemassa olevista henkilöistä ei tyypillisesti ole etukäteen saatavissa valokuvia tai sormenjälkitietoja. Kansallisesta lainsäädännöstä johtuvien käyttötarkoitussidonnaisuuteen liittyvien rajoitusten arviointi on Espanjassa meneillään.

Italia

Italia käyttää SIS-kuulutuksissa kansalliseen AFIS-tietokantaan sisältyviä valokuvia ja sormenjälkitietoja, jotka on tallennettu tietokantaan kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Italian lainsäädännössä ei ole käyttötarkoitussidonnaisuuteen liittyviä rajoituksia, jotka estäisivät biometrinen tietojen luovuttamisen SIS-järjestelmään.

Kroatia

Kroatia ei kuulu Schengen-alueeseen, joten Kroatia ei tee SIS-rajatarkastusasetuksen tai SIS-palauttamisasetuksen mukaisia kuulutuksia. SIS-poliisiyhteistyöasetuksessa tarkoitettuihin kuulutuksiin on mahdollista käyttää sekä rikosasioihin liittyviä tietoja että maahanmuuttopoliittiseen, passeihin ja henkilökortteihin liittyviä biometrisia tietoja. Kroatiassa ei ole ilmennyt käyttötarkoitussidonnaisuuteen liittyviä ongelmia esimerkiksi maahanmuuttoon liittyvien biometrinen tietojen käyttämisessä.

Puola

Puolassa arvioidaan parhaillaan kansallista lainsäädäntöä, joka koskee maahanmuuttoon liittyvien biometrinen tietojen käyttöedellytyksiä. Arvioinnissa huomioidaan SIS-asetusten lisäksi VIS-asetuksen muutokset sekä Euroopan unionin tietojärjestelmien yhteentoimivuutta koskevat asetukset. Lainsäädännön arvioinnin yhteydessä harkittavana on muun muassa sääntely, joka sallisi maahanmuuttoon liittyvien kansallisten tietokantojen käyttämisen SIS-rajatarkastusasetuksen mukaisissa kuulutuksissa ja tietyissä tapauksissa myös SIS-palauttamiskuulutuksissa.

Ranska

Ranskan osalta sisäministeriön tiedot perustuvat kesäkuussa 2020 tehdyn kyselyn vastauksiin. Ranskassa on käytössä kansallinen sormenjälkitietokanta sekä rikosasioissa (FAED) että hallinnollisissa asioissa (SBNA). Vuonna 2020 Ranska oli arvioimassa lainsäädännöllisiä edellytyksiä näiden tietokantojen hyödyntämiselle eri kuulutusluokissa. Myös valokuvien osalta Ranskalla on käytössä kaksi eri kansallista tietokantaa (RPF ja SBNA).

Romania

Romaniassa kaikkia kansallisiin tietokantoihin sisältyviä biometrisia tietoja on mahdollista käyttää SIS-kuulutuksissa. Kuulutuksissa käytetään tietoja poliisin kansallisesta AFIS-järjestelmästä ja valokuvia lisäksi kansallisesta henkilökorttitietokannasta. Uusia SIS-asetuksia täydentävässä kansallisessa lainsäädännössä ei Romanianla saattujen tietojen mukaan tule olemaan sormenjälkitietojen tai valokuvien käyttöön liittyviä rajoituksia. Kaikki kuulutusluokat eivät ole käytössä, koska Romania ei kuulu Schengen-alueeseen.

Ruotsi

Ruotsin hallitus on antanut syyskuussa 2021 esityksen uusien SIS-asetusten johdosta tarvittaviksi lainsäädäntömuutoksiksi. Ruotsin SIS II -järjestelmää koskevaa kansallista lainsäädäntöä on lisäksi muutettu vuonna 2020 SIS II -järjestelmän EU-säädöspohjaan tehtyjen muutosten johdosta.

Muutoksilla on muun muassa mahdollistettu SIS II -järjestelmään valokuvien tai sormenjälkien avulla henkilön tunnistamiseksi tehtävät haut. Lakimuutosten yhteydessä ei kuitenkaan sisäministeriön tietojen mukaan ole laajemmin arvioitu kansallisiin tietokantoihin tallennettujen biometristen tietojen käyttöä SIS-kuulutuksissa. Ruotsin poliisin mukaan SIS-kuulutuksissa käytetään sekä rikosasioihin liittyviä biometrisia tietoja että kansalliseen tietokantaan tallennettuja passivalokuvia.

Saksa

Saksa käyttää SIS-kuulutuksissa kansalliseen tietokantaan tallennettuja valokuvia ja sormenjälkitietoja, joiden alkuperäinen käsittelytarkoitus liittyy poliisitoimintaan tai maahanmuuttoon. Sormenjälkitietojen osalta SIS-palauttamisasetuksessa tarkoitettuihin kuulutuksiin voidaan käyttää ainoastaan sellaisia tietoja, jotka on alun perin kerätty maahanmuuttohallintoon liittyvissä tarkoituksissa. Saksan kansallisessa lainsäädännössä ei sisäministeriön saamien tietojen mukaan ole muita käyttö- tai tarkoitussidonnaisuuteen liittyviä rajoituksia, jotka vaikuttaisivat biometristen tietojen käyttämiseen kuulutuksissa.

Slovenia

Sloveniassa SIS-kuulutuksen syöttävä henkilö tarkistaa kaikissa tapauksissa, sisältyykö kansalliseen tietokantaan valokuvia tai sormenjälkiä. Jos tällaisia tietoja löytyy, ne lisätään kuulutukseen. Kuulutuksissa voidaan käyttää kansalliseen AFIS-järjestelmään sisältyviä sormenjälkitietoja. Lisäksi kuulutuksissa voidaan käyttää sekä poliisin rikosasioiden yhteydessä ottamia valokuvia että passin tai henkilökortin myöntämisen yhteydessä otettuja valokuvia. Sloveniassa ei sisäministeriön saamien tietojen mukaan ole ilmennyt käyttötarkoitussidonnaisuuteen liittyviä ongelmia esimerkiksi maahanmuuttoon liittyvien biometristen tietojen käyttämisessä.

Tanska

Tanskan osalta sisäministeriön tiedot perustuvat kesäkuussa 2020 tehdyn kyselyn vastauksiin. Tanska on 2020 ilmoittanut käyttävänsä mainittuihin kuulutuksiin kansallisesta AFIS-tietokannasta sekä kansallisesta valokuvarekisteristä löytyviä tietoja. Kansallisten käyttötarkoitussidonnaisuuteen liittyvien rajoitusten analysointi oli Tanskassa kyselyyn vastattaessa vielä meneillään.

Tšekki

Tšekki käyttää SIS-kuulutuksissa maahanmuuttohallintoon liittyviä biometrisia tietoja, kansallista AFIS-järjestelmää sekä tietokantaa, joka sisältää muun muassa Tšekin kansalaisten valokuvia (*national citizens database*). Tšekissä ei sisäministeriön saamien tietojen mukaan ole ilmennyt käyttötarkoitussidonnaisuuteen liittyviä ongelmia esimerkiksi maahanmuuttoon liittyvien biometristen tietojen käyttämisessä.

Unkari

Unkarin kansallisessa lainsäädännössä on rajoituksia, jotka vaikuttavat tietojen käyttöedellytyksiin. Laissa on määritelty tarkoitukset, joihin biometrisia tietoja voi käyttää, eikä niitä saa käyttää mihinkään muuhun tarkoitukseen. Lainsäädäntö ei kuitenkaan estä kansallisiin tietokantoihin sisältyvien biometristen tietojen käyttöä SIS-kuulutuksissa. Kuulutuksissa voidaan käyttää muun muassa passien, henkilökorttien ja ajokorttien tietoja, maahanmuuttoon liittyviä tietoja sekä lainvalvontaviranomaisten rekisteritietoja ja tiettyjä rikosrekisteritietoja.

Viro

Viron osalta sisäministeriön tiedot perustuvat yllä mainitun kesäkuussa 2020 tehdyn kyselyn vastauksiin. Vuonna 2020 Viro nosti esimerkkinä kansallisen lainsäädännön käyttötarkoitussidonnaisuuteen liittyvistä rajoituksista biometristen passien ja henkilökorttien tietoihin liittyvät rajoitukset. Passien ja henkilökorttien sormenjälkitietoja on Virossa mahdollista käyttää rikostutkinnassa vain poikkeustapauksissa. Mainittuja sormenjälkitietoja voidaan liittää SIS-kuulutuksiin vain, jos niiden käyttö rikostorjunnassa on sallittua.